

Prof. PhDr. Jindřich Šebánek, DrSc.

Jindřich Šebánek se narodil 12. října 1900 v jihočeském Písku a zde také prožil 17 let svého života ovlivňovaný hlavně rodiči a prarodiči. Zemřel v lednu roku 1977 v nemocnici, kde byl následkem mozkové příhody, která ho postihla na Pekařské ulici v Brně.

Byl všestranný vstřícný a nadaný muž, z něhož vyzařovalo charisma. Ve svých postupech byl vždy systematický a důkladný. Kromě jeho životního poslání jakožto historika, medievalisty, archiváře, a odborníka na pomocné vědy historické - především diplomatiku, věnoval se Jindřich Šebánek i jiným oblastem života. Svědomitě se staral o svou rodinu, měl pozitivní vztah k hudbě - měl dokonce předpoklady pro to, stát se dobrým houslistou. Ani výtvarné umění mu nebylo cizí, byl spoluorganizátorem mnohých výstav. Miloval poezii, ať to bylo recitování básní, které recitoval z paměti či psaní básní vlastních. Byl výborný bavič a řečník, což koresponduje s tím, jak dobrý byl učitel.

Jindřich Šebánek - rodina

Jeho otec byl prokurátor JUDr. Gustav Šebánek. Ten mimo jiné přeložil do němčiny Erbenovu Kytici z pověstí národních. Byl vždy spravedlivě přísný a velice důsledný, nesnášel zahálku. Jeho matka byla Marie Ottisová, dcera rokycanského advokáta. On sám ji popisoval jako vlídnou, laskavou a dobrosrdečnou. Jeho babička Hedvika (matka jeho otce) byla Němka, a tak uměl od dětství jak česky, tak německy, což byla nepochybně výhoda v jeho vědecké práci. Měl bratra Jana, který byl o necelý rok starší a bratra Jaroslava, který byl mladší o devět let.

V lednu roku 1926 se po roční známosti oženil s Annou Tamchynovou. S ní měl syna Jiřího (1926) a dceru Hanu (1944). Jiří vystudoval Vysokou školu zemědělskou v Brně a stal se na ní profesorem botaniky a fyziologie rostlin. Hana vystudovala medicínu. Na Lékařské fakultě Masarykovi univerzity v Brně se vědecky věnovala pediatrii se specializací na výzkum leukémie.

Jindřich Šebánek - studium

Studoval na Píseckém gymnáziu do septimy, oktávu a maturitu však splnil na malostranském gymnáziu v Praze. Tam odešel, aby se ochránil před vojenským odvodem v posledním roce války. Po maturitě šel Jindřich Šebánek studovat historii a archivnictví na filozofickou fakultu Karlovy univerzity a na Vysokou školu archivní v Praze.

Jindřich Šebánek - vědec

V listopadu 1923 nastoupil jako archivář do Moravského zemského archivu v Brně. Toto místo byl předstupněm jeho vědecké kariéry na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity, kde působil od roku 1934 nejprve jako docent. Moravský zemský archiv opustil v září 1937, protože dne 30. září 1937 byl jmenován mimořádným profesorem pomocných věd historických na Masarykově univerzitě. Řádným profesorem byl pak jmenován v roce 1946. V letech 1948 - 1949 byl děkanem Filozofické fakulty Masarykovy univerzity. Tehdy se mu podařilo vytvořit významné centrum pomocných věd historických zabývající se studiem středověkého diplomatického materiálu. Na Filozofické fakultě působil až do své smrti.

Jindřich Šebánek - Matice moravská

Poprvé Jindřich Šebánek přispívá do Časopisu Matice moravské v 47. ročníku tohoto historického periodika a to několika recenzemi soudobé historické literatury - používá zde zkratku Šk. V následujícím ročníku lze najít jeho první článek o listině Václava IV z roku 1417. Od té doby přebírá starost o úroveň recenzí a zpráv v Časopisu Matice moravské a to zejména v oblasti pomocných věd historických. Jeho systematickosti a důkladnosti s jakou pracoval, nejlépe dokazuje vytvoření bibliografického rejstříku k dosavadním ročníkům Časopisu Matice moravské - tj. prvních padesát ročníků. To pochopitelně umožňuje rychlou orientaci v obsahu Časopisu Matice moravské. Od roku 1932 je členem matečnického výboru. V roce 1934 se stává jednatelem Matice a od ledna roku 1936 je členem redakce Časopisu Matice moravské. Jindřich Šebánek se už od prvních okamžiků, kdy působil v Matici moravské, zasazoval o to, aby bylo možno vydávat Časopis Matice moravské, který se potýkal s mnohými finančními problémy. Získával jak finanční podporu, tak nové členy v časech pro Matici moravskou nejtěžších. V období fašistické okupace republiky byl Šebánek jediným redaktorem Matice a Matečnický časopis vychází i v době okupace jako jediné české historické periodikum. Nějaký čas dokonce vedl veškerou činnost Matice ze svého soukromého bytu, kam chodila i matečnická pošta. I poté, co se stal profesorem na filozofické fakultě, pokračuje jako jediný redaktor a jednatel Matice, ve vydávání Časopisu Matice moravské. Koncem roku 1949 pak odchází Jindřich Šebánek ze života matečnické společnosti.

Kromě již uvedeného prvního článku Listina Václava IV z roku 1417 přispěl Jindřich Šebánek do Časopisu Matice moravské mnohými články a studii.

- 1926 - Studie o kanceláři Dětřicha, biskupa olomouckého (1281 - 1302)
- 1931 a 1932 - studie Textilní podniky moravských Kouniců - ta dodnes neztratila svou platnost a seznamuje nás s moravskými hospodářskými dějinami
- Listiny příbyslavské: rekonstrukce a kritika
- Pověst štramberská
- Moderní padělky v Moravském diplomatáři
- 1939 - vychází jeho zpráva o uspořádání matičního archivu - Archiv Moravské Národní Jednoty a Matice moravské
- K otázce právního postavení klášterů a klášterních velkostatků v našich zemích ve středověku
- 1946 - Kapitoly z české diplomatiky
- 1947 - Moravské úkoly na poli edice a evidence listinného materiálu
- 1947 - Notář Otakar 5 a nejstarší listiny oslavanské a velehradské
- 1948 - Po stopách díla notáře Heřmana

Ovšem neznamená to, že jeho články a studie vycházely pouze v Časopisu Matice moravské. Z jeho dalších prací:

- 1930 - Listina města Brna z r. 1252 pro klášter Herburský v Brně a její pravost
- 1941 - Strážci moravského znaku
- 1946 - Slezsko a české země 9. - 13. století

Jindřich Šebánek - knihy

- 1926 - Desetipanský úřad Starého města pražského a jeho knihy
- 1958 - Pomocné vědy historické. 1 Paleografie
- 1961 - Základy pomocných věd historických. 1. Latinská paleografie
- 1965 - Československá diplomatika. 1
- 1971 - Česká diplomatika do r. 1848

Ovšem v knihovně (Moravská zemská knihovna) jsou k nalezení nejen jeho knihy, ale také některé výše uvedené studie, které byly vydány v samostatných výtiscích a jsou většinou darem autora pro knihovnu.

Jindřich Šebánek - Sáša Dušková

Sáša Dušková byla Šebánkova asistentka, kolegyně a nástupkyně v některých oblastech jeho bádání. Společně vydali několik prací:

- 1959 - Studie k české diplomatice doby přemyslovské
- 1961 - Panovnická a biskupská listina v českém státě doby Václava I.
- 1963 - Listina v českém státě doby Václava I.
- 1981 - Výbor studií k českému diplomatáři

Jindřich Šebánek - CDB

Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae neboli „Český diplomatář“ je ediční řada publikující v chronologickém pořadí úplné texty všech listin a listů, týkající se celého území středověkého českého království. Edice by měla pokrýt veškerou látku od nejstarší doby až do roku 1310.

Jindřich Šebánek navazuje na práci svého učitele Gustava Friedricha. Společně se svou asistentkou a později nástupkyní Sášou Duškovou vydali čtvrtý svazek (ve dvou sešitech) této edice a tři sešity svazku pátého (čtvrtý sešit tohoto svazku vydala po Šebánkově smrti Sáša Dušková společně s Vladimírem Vašků).

Jindřich Šebánek

Listiny přibyslavické - Rekonstrukce a kritika

Časopis Matice moravské ročník 57. (1933)

Snad všechny historické práce, které Jindřich Šebánek vytvořil, nejsou určeny pro širší okruh čtenářů. Jsou odborně zaměřené a ve srovnání s mnohými jinými pracemi různých historiků jsou velice pečlivě utříděné, přesné a věcné. K úplnému porozumění je třeba znát souvislosti týkající se dané problematiky, což se může pro mnohé čtenáře stát obtěžující, ale pokud je čtenář schopen orientovat se v dané problematice, jsou pro něj Šebánkova díla nedocenitelná.

Jindřich Šebánek se v této studii zabývá nejstaršími dějinami vsi Přibyslavice u Třebíče. Prvotním motivem sepsání a vůbec zkoumání tohoto tématu bylo pro Jindřicha Šebánka dvojí vyličení dějin vsi Přibyslavic v topografických dílech Řehoře Volného. A to v světské topografii z r. 1842 - Die Markgrafschaft Mähren VI a v topografii církevní z r. 1860 - Kirchliche Topographie v. Mähren, Brünnener Diöc. III. Postupem se dozvídáme, že téma nejstarších dějin této oblasti není jednotné ani u jiných autorů. Například August Sedláček se ve své práci opíral o falsum Bočkovo k r. 1197.

V úvodní části studie, než přistoupí k listinám samotným, se věnuje pramenům, ze kterých Volný čerpal a závěrům ke kterým došel. Některé uznává, jiné vyvrací ale to uznané je samo o sobě dost chudé. Přichází tedy na řadu již zmíněné listiny (přesněji, opisy listin), které nachází v kapitulním archivu brněnském Jan Tenora (věnoval se novějším dějinám Přibyslavic). Opisy listin jsou tři a jsou v češtině. Jsou datované do konce 15. století, do 17. století a do konce 19. století. Vysvětlí hned, že druhý datovaný je opisem prvního textu a třetí text je pak opisem textu druhého, třetí nemá tedy pro rekonstrukci původního žádný význam.

Následuje otisk samotného textu z opisu, který se odráží od opisu nejstaršího s přihlédnutím k opisu druhému - kvůli chybějícím místům. Poté začíná samotný rozbor těchto listin. Jsou dvě - a to z roku 1214 a z roku 1262. Nebudu upozorňovat na významový obsah listin, mě spíše zajímají postupy Jindřicha Šebánka při rozebírání historického diplomatického materiálu.

Nejprve rozebírá formální části listin. Jako první upozorní na latinské formy některých slov, které byly opraveny na české. A také na chybu v překladu, kterou autor opisů hned

opravil, ale dokládá nám, že překládal přímo z latinské předlohy a překládal doslova. Po tomto zjištění se on sám pokusí přeložit listiny zpět do latiny, tedy alespoň ty pasáže, které podrobuje kritice. Jako například znění invokace, ta odpovídá listinám Přemyslovým. Věnuje se také svědkům, kteří jsou na listinách jmenováni. Šebánek je schopen doložit většinu svědků. Ať je to jejich svědčením na jiné listině či listinách. Či zmínka o nich v jiné písemné pozůstalosti. Pochopitelně porovnává časové rozpětí, jejich výskytu v písemných pramenech. Všímá si i datace - která je u obou listin provedena stejným člověkem a u něhož jsou prokázány i jiné listiny s totožným stylem datace.

Na řadu přichází neformální části listin, a Jindřich Šebánek se zabývá jejich obsahem. To ale do mé stručné kritiky nenáleží. Zmíním jen, že se věnuje mimo jiné i místům, která jsou v listinách popsána, a porovnává je s dosud zjištěnými poznatky o daných lokalitách. Kritice podrobuje i ustálené slovní obraty a výrazy slov - zda mohly či nemohly být v dané době použity. A zda zmíněné právní činy již v době sepsání listin existovaly.

Na základě svých poznatků Jindřich Šebánek dochází k závěru, že zkoumané listiny mohou být pravdivé a historikové se o ně mohou bez větších starostí opírat.

Listiny přibyslavické jsou skvělou ukázkou pečlivé diplomatické práce. A ačkoliv se třeba nezajímáte přímo o Přibyslavice či historii Jihlavska a Třebíčska, je velice poučné si studii pročíst. Autor zde podrobuje dostupné prameny podrobné kritice, tak jak by si to měl každý historik osvojit. Také je zde krásně vidět jak je při specializaci na středověk důležitá znalost historické latiny - tedy alespoň tak aby, se s listinami mohlo pracovat i v originálním znění.

Jindřich Šebánek

Slezsko a české země 9. - 13. století

Slezsko, český stát a česká kultura - 1946

Jak napovídá název, tato Šebánkova studie se přímo dotýká dějin Slezska od 9. století do 13. století. Zaměřil se hlavně na teritoriální vývoj tohoto území. V úvodu popisuje největší problém, se kterým se při studiu tohoto území setkává a to, že Slezsko je dnes politicky nesamostatné, ale patří z velké části k Polsku a z menší části do České republiky. A dříve vstupovalo do „hry“ také Německo. Podíly těchto tří států se během staletí měnily, což staví Jindřich Šebánek také do popředí.

V další části studie již prochází dostupné písemné památky, pochopitelně chronologicky seřazené od nejstarších a staví je do vzájemných souvislostí. Postupně tak odhaluje podložené dějiny Slezska. Z dokladů zmíním hned ten první a nejstarší pramen a tím je písemná zpráva z 2. poloviny 9. století (Velkomoravská říše) a jedná se o zlomek soupisu tehdejších slovanských kmenů - mimo jiné i Slezané (což jsou bez pochyb Slezané). Tyto kmeny politicky přísluší k říši Svatoplukově, což víme díky Kosmovi.

Po těch nejstarších dokladech pochopitelně přichází na řadu doklady mladší a jsou také mnohem četnější. Což v této práci usnadnilo poznávání souvislostí a ověřování jejich důvěryhodnosti. Píše o tom, komu podléhá Slezsko jednak církevně a také k jakému politickému celku patří. Věnuje se i vymezení hranic tohoto území.

Hodně pramenů, zvláště pak těch nejstarších, se dočkalo několika výkladů, což pochopitelně ztěžuje celou práci nad dějinami Slezska. O to větší uznání patří Jindřichu Šebánkovi za jeho, nebojím se napsat, dokonalou práci. Celkově je tato práce velice kvalitní a rozhodně se může stát minimálně odrazovým můstkem pro podrobné zkoumání historie Slezského území.

Tereza Janotová

HIAK105 Úvod do studia středověkých dějin